

**Resultaten van controles op en kengetallen van landbouwbedrijven
aangemeld voor derogatie alsmede kengetallen van de Nederlandse
veehouderij.**

Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM)

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)

→ Dienst Regelingen van het ministerie van LNV

→ Algemene Inspectiedienst van het ministerie van LNV

Den Haag, 26 maart 2008

Abstract

This report describes the administrative and physical checks that have been carried out on farms that have applied for an individual derogation in 2006 and 2007. At the start of 2006 a total of 25,415 farms applied for an individual derogation in order to be able to apply up to 250 kg N/ha of animal manure on their land. At the start of 2007 the number of applications decreased to 24,578 (- 3,3%). Checks for compliance with the 70% minimum grassland criterium for the 2007 derogation were carried out on 18,907 derogation farms. Based on this check, 2,3% of farms did not comply with the criterium (2006: 4%). Of these farms more than half are just under the 70% criterium according to the land-use registrations. Another explanation for noncompliance is the fact that a number of these farms will have decided to remain under the 170 kg N/ha threshold and so will not need a derogation after all. This will become apparent when data on farming practises on derogation farms becomes available later in the year.

In order to check on compliance with the derogation standard (250 kg N/ha), the nitrogen application standards and the phosphate application standards, farmers need to report detailed information on farming practises to the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality. The data on the derogation of 2007 is now being collected and will be complete around April 2008. Details on compliance with the derogation standard (250 kg N/ha) on derogation farms in 2007 will thus be incorporated in the March 2009 report. The proces of collecting the data on the derogation of 2006 has been completed. The administrative checks have resulted in 14 derogation farms that did not comply with one or more of the standards (application standard for animal manure, application standard for total nitrogen fertilisation, application standard for total phosphate fertilisation and application standard for phosphate fertilisation from animal manure (only applies in 2006 and 2007)).

Physical controls were carried out on 735 derogation farms. Deviations were noted with regard to soil samples, the presence of a sufficient fertiliser plan, and the 70% minimum grassland criterium. A number of these farms are known to have decided not to make use of individual derogation but limit the use of animal manure to 170 kg/ha instead.

There have been no major changes in numbers of cattle between 2006 en 2007. The numbers of pigs (+ 2,7%) and poultry (+ 1,3%) have risen slightly. Numbers of goats and beef cattle are still on the rise. The number of dairy cattle in the Netherlands has not changed. Compared to 2002 there has been a decrease in the production of nitrogen (5,4%) and phosphate (4,7%) in animal manure.

Inhoudsopgave

pagina.

	Abstract	
1.	Inleiding	1
2.	De derogatiebeschikking	3
	Monitoring	3
	Controles	3
	Verslaguitbrenging	4
3.	Controleresultaten	5
3.1	Administratieve controles	5
	Aanmeldingen	5
	Controle op 70% grasland	5
	Controle op gebruiksnormen	6
3.2	Specifieke controles (5%-controle)	7
	Opgave percelen en gewassen	7
	Opgave aantal dieren	7
	Opgave mestproductie	8
3.3	Fysieke controles (3%-controle)	8
3.3.1	Selectie op basis van overschrijding gebruiksnorm 2006	9
3.3.2	Selectie op basis van derogatievoorwaarden 2007	11
4.	Kengetallen	13
	Bemestingsgegevens derogatiebedrijven	13
	Trens in omvang veestapel	13
	Excretiefactoren varkens en pluimvee	14
	Trends in nationale mestproductie	15

1. Inleiding

Op grond van de Nitraatrichtlijn (91/676/EEG) heeft de Europese Commissie aan Nederland een derogatie toegekend. Deze derogatie is vastgelegd in de *Beschikking van de Commissie van 8 december 2005 tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen* (2005/880/EG)¹ (hierna: derogatiebeschikking).

De verleende derogatie biedt Nederland de mogelijkheid om landbouwbedrijven met ten minste 70 % grasland toestemming te geven om tot 250 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar op of in de bodem te brengen.

De mogelijkheid om tot 250 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar op of in de bodem te brengen is gebonden aan een aantal strikte voorwaarden voor de bedrijven die in aanmerking willen komen voor een derogatie. Deze voorwaarden zijn opgenomen in de Meststoffenwet en onderliggende Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet en Uitvoeringsregeling Meststoffenwet.

Naast voorwaarden die gesteld worden aan de bedrijven die gebruik wensen te maken van een individuele derogatie worden aan de Staat der Nederlanden een aantal verplichtingen opgelegd. Deze hebben betrekking op monitoring, controles en verslaguitbrenging over de werking van de derogatie en milieuresultaten op bedrijven die gebruik maken van een individuele derogatie (zie § 2).

De verplichtingen ten aanzien van monitoring, controle en rapportage zijn als volgt:

- A. Percentages aan graslandbedrijven, dieren en landbouwgronden in elke gemeente die onder een individuele derogatie vallende (artikel 8 van de derogatiebeschikking);
- B. Monitoringgegevens van bodemwater, waterlopen en ondiep grondwater (artikel 10, lid 1);
- C. Resultaten van toezicht en handhaving (artikel 10, lid 1);
- D. Synthese van trends (artikel 10, lid 2);
- E. Verslag over bemesting en opbrengst per bodemtype en gewas (artikel 10, lid 4).

Het voorliggende rapport omvat de onderdelen C en D. Onderdeel B is in een aparte rapportage opgenomen (RIVM rapport 680717004/2008). Onderdeel E (een uitgebreide analyse van gewasopbrengsten op Nederlandse melkveebedrijven) wordt in een later stadium uitgebracht². Onderdeel A bestaat uit een aparte rapportage die ieder jaar in juni aan de Europese Commissie wordt aangeboden.

Nederland heeft eerder in juni 2006 en juni 2007 over onderdeel A aan de Europese Commissie gerapporteerd. De onderdelen C en D alsmede de onderdelen B en E zijn door Nederland in maart 2007 voor de eerste keer aan de Europese Commissie gerapporteerd.

¹ PB L 324/89.

² Aarts, H.F.M., Daatselaar, C.H.G. en Holshof, G. (2008) Bemesting en opbrengst van productiegrasland in Nederland. Wageningen, Plant Research International, rapport in voorbereiding.

2. De derogatiebeschikking

In de derogatiebeschikking zijn een aantal voorwaarden voor Nederland opgenomen die betrekking hebben op monitoring, controles en verslaguitbrenging. In deze paragraaf worden deze nader benoemd.

Monitoring

Eén van de voorwaarden uit de derogatiebeschikking betreft de inrichting van een monitoringsnetwerk voor de bemonstering van grondwater, bodemvocht, drainwater en sloten op landbouwbedrijven waaraan een individuele derogatie is toegestaan.

Naast de monitorverplichting is er de verplichting om te rapporteren over de ontwikkeling van de waterkwaliteit die gebaseerd is op de monitoring van de uitspoeling uit de wortelzone, van de oppervlaktewater- en van de grondwaterkwaliteit, en van modelmatige berekeningen. Ook moet elk jaar voor de verschillende bodemtypen en gewassen een verslag worden ingediend over de bemesting en de opbrengst op graslandbedrijven waaraan een derogatie is toegestaan, om de Commissie inzicht te geven in het beheer op deze bedrijven en in het bereikte niveau van optimalisering daarvan.

In opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM) en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)³ een rapportage opgesteld over monitoringgegevens van bodemwater, waterlopen en ondiep grondwater (artikel 10, lid 1) en over bemesting en opbrengst per bodemtype en gewas (artikel 10, lid 4)⁴.

Controles

Eén van de verplichtingen van de derogatiebeschikking betreft het uitvoeren van administratieve controles op alle bedrijven waaraan een individuele derogatie is toegestaan (artikel 9, lid 2). De administratieve controles dienen tot doel na te gaan of de bedrijven zich houden aan de maximum gift van 250 kg stikstof per hectare uit dierlijke mest van graasdieren, de stikstofgebruiksnorm voor meststoffen, de fosfaatgebruiksnorm voor meststoffen en de voorwaarden ten aanzien van het bodemgebruik. Genoemde administratieve controles op alle bedrijven die zich hebben aangemeld voor een derogatie worden uitgevoerd door Dienst Regelingen van het ministerie van LNV.

Op basis van een risicoanalyse, de resultaten van voorgaande jaren en resultaten van aselechte controles wordt een inspectieprogramma opgesteld (artikel 9, lid 2). Dit inspectieprogramma dient als uitgangspunt voor het vaststellen van de 5% bedrijven die onderworpen worden aan specifieke inspecties met betrekking tot het bodemgebruik, de omvang van de veestapel en de mestproductie. Hetzelfde geldt voor de 3% bedrijven die onderworpen worden aan inspecties ter plaatse met betrekking tot de gestelde voorwaarden in artikel 5 (op- of inbrengen van dierlijke en andere meststoffen) en 6 (bodembedekking). Het inspectieprogramma is opgesteld in nauwe samenwerking tussen Dienst Regelingen en de Algemene Inspectiedienst (AID) van het ministerie van LNV. De inspecties ter plaatse worden uitgevoerd door de AID.

Verslaguitbrenging

Jaarlijks dient Nederland een beknopt verslag te overleggen aan de Europese Commissie met daarin de resultaten van de controles per bedrijf, met inbegrip van gegevens over overtredende bedrijven op basis

³ Samen met instituten van de Wageningen Universiteit & Researchcentrum (WUR), te weten het Landbouw Economisch Instituut (LEI), Alterra en Plant Research International (PRI).

⁴ RIVM rapport 680717004/2008

van administratieve controles en inspecties ter plaatse (artikel 10, lid 1). Daarnaast dient het verslag de volgende informatie te bevatten(artikel 10, lid 2):

1. bemestingsgegevens voor alle bedrijven;
2. trends in de omvang van de veestapel voor elke categorie vee in Nederland en in de derogatiebedrijven;
3. trends in de nationale productie van dierlijke mest voor wat betreft stikstof en fosfaat; en
4. een samenvatting van de resultaten van de controles in verband met de excretiecoëfficiënt voor varkens- en pluimveemest op landelijk niveau.

Dit verslag wordt opgesteld door de ministeries van VROM en LNV op basis van gegevens van Dienst Regelingen en de Algemene Inspectiedienst.

3. Controleresultaten

3.1 Administratieve controles

Aanmelding

In de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet staat het volgende opgenomen over de aanmelding voor een individuele derogatie (artikel 25, lid 1):

" Uiterlijk op 1 december van het kalenderjaar voorafgaand aan het kalenderjaar waarin de gebruiksnorm, bedoeld in artikel 24, eerste lid, wordt toegepast, meldt de landbouwer het bedrijf voor de toepassing van artikel 24, eerste lid, aan bij de Dienst Regelingen" .

Bedrijven dienen zich uiterlijk op 1 december van jaar t aan te melden voor derogatie in jaar t+1. In totaal hebben 24.573 bedrijven zich op tijd aangemeld voor de derogatie van 2007. Slechts 0,7% van de bedrijven (176 in totaal) heeft zich te laat aangemeld. Van deze bedrijven hebben er 16 bezwaar gemaakt tegen het oordeel dat ze te laat waren. In 5 gevallen heeft de afdeling Recht & Rechtsbescherming van Dienst Regelingen dit bezwaar gegrond verklaard en is de aanmelding van het betrokken bedrijf alsnog erkend. Dit brengt het totaal op 24.578 aangemelde bedrijven. Dit betekent een daling in het aantal aanmeldingen van iets meer dan 3% ten opzichte van 2006 (25.415). Dit kan verklaard worden uit het feit dat 2006 het eerste jaar was waarin bedrijven in aanmerking konden komen voor een individuele derogatie waardoor er bij een deel van de landbouwbedrijven nog onzekerheid bestond over de betekenis van de derogatie, de precieze invulling van de derogatie en wat dit zou betekenen in hun individuele bedrijfssituatie. Een deel van de bedrijven is in het eerste jaar tot de conclusie gekomen dat een derogatie geen meerwaarde heeft binnen de eigen bedrijfsvoering. Deze bedrijven hebben voor 2007 geen aanmelding ingediend.

Controle op 70% grasland

In het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet staat het volgende opgenomen over het verstrekken van gegevens over gewassen en percelen (artikel 26):

" De landbouwer verstrekt elk kalenderjaar uiterlijk op 15 mei aan Onze Minister gegevens met betrekking tot:

- a. de op 15 mei van het desbetreffende kalenderjaar beteelde of te betelen oppervlakte van de percelen landbouwgrond, onderscheiden naar gewas en topografische ligging van deze percelen;*
- b. de na 15 mei van het desbetreffende kalenderjaar met een volggewas te betelen oppervlakte van de percelen landbouwgrond, onderscheiden naar gewas en topografische ligging van deze percelen; en*
- c. de oppervlakte en de ligging van in het buitenland gelegen percelen die in het desbetreffende kalenderjaar bij het bedrijf in gebruik zijn" .*

Bedrijven moeten uiterlijk 15 mei van het lopende jaar opgeven welke percelen ze gebruiken en welke gewassen ze daarop telen dan wel gaan telen. Deze opgave vindt plaats met behulp van de Gecombineerde Data Inwinning (GDI). Deze opgaven worden gebruikt voor de landbouwtelling, voor het mestbeleid, voor de GLB-inkomstoeslagen en voor andere beleidscomponenten van LNV. De GDI over het jaar 2007 heeft enige vertraging opgelopen waardoor nog niet van alle derogatiebedrijven alle gegevens beschikbaar zijn voor controle.

Dienst Regelingen heeft op het moment van opstellen van deze notitie bij 18.709 van de aangemelde derogatiebedrijven gecontroleerd wat in 2007 het aandeel grasland was. Op bijna 98% van de bedrijven bleek uit de registers dat dit 70% of meer was. Bij 437 bedrijven (2,3 %) bleken de registers bij Dienst Regelingen een aandeel grasland van minder dan 70% aan te geven. Deze 437 bedrijven zijn onderworpen aan een nadere administratieve controle. Uiteindelijk bleken 399 bedrijven niet te voldoen aan de voorwaarde van 70% grasland.

Bedrijven die uiteindelijk niet blijken te voldoen aan de voorwaarde van 70% grasland zullen worden beoordeeld op de reguliere gebruiksnorm dierlijke mest van 170 kilogram stikstof per hectare.

Controle op gebruiksnormen

In de het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet staat het volgende opgenomen over het aanleveren van aanvullende gegevens (artikel 35, lid 1, onderdeel a Besluit):

"Uit de administratie worden jaarlijks gegevens verstrekt aan Onze Minister door:

- a. landbouwers die in een kalenderjaar een grotere hoeveelheid dierlijke meststoffen produceren dan 170 kilogram stikstof per hectare van de tot het bedrijf behorende oppervlakte landbouwgrond"*

(artikel 44, lid 1 Uitvoeringsregeling meststoffenwet):

"De landbouwer, bedoeld in artikel 35, eerste lid, onderdeel a, van het besluit, verstrekt jaarlijks vóór 1 februari aan de Dienst Regelingen met betrekking tot het voorgaande kalenderjaar gegevens uit de administratie over:

- a. de aan het eind van het kalenderjaar op het bedrijf aanwezige hoeveelheid meststoffen, onderscheiden naar:
 - 1. vaste mest;*
 - 2. drijfmest;*
 - 3. zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost; en*
 - 4. meststoffen, anders dan dierlijke meststoffen, zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost;**
- b. de hoeveelheden meststoffen, anders dan dierlijke meststoffen, zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost, die op of van het bedrijf zijn aangevoerd, onderscheidenlijk zijn afgevoerd;*
- c. het gemiddelde aantal in het kalenderjaar op het bedrijf gehouden dieren, anders dan varkens, schapen, geiten en runderen, onderscheiden naar diersoort en diercategorieën per soort voor zover dit onderscheid wordt gemaakt in bijlage D, tabel I; en*
- d. het aantal aan- of afgevoerde staldieren, anders dan varkens of vleeskalveren, onderscheiden naar diersoort en diercategorieën per soort, voor zover dit onderscheid wordt gemaakt in bijlage D, tabel I".*

Zoals in de rapportage van maart 2007 aangegeven kunnen de controles op de gebruiksnormen pas starten op het moment dat alle gegevens van de derogatiebedrijven geregistreerd zijn bij de Dienst Regelingen. Derogatiebedrijven dienen uiterlijk op 1 februari aanvullende gegevens aan de Dienst Regelingen te leveren met betrekking tot het voorgaande kalenderjaar. De Dienst Regelingen heeft hierop een aantal maanden nodig om deze gegevens te verwerken. De registratie van de gegevens over het jaar 2006 is medio 2007 afgerond waarop de controle van de gebruiksnormen gestart is.

Voor het derogatiejaar 2006 zijn alle derogatiebedrijven op de gebruiksnorm voor dierlijke mest doorgerekend. Dit heeft geresulteerd in 98 derogatiebedrijven die aan een nadere administratieve controle zijn onderworpen. In deze controle is niet alleen gekeken naar de gebruiksnorm voor dierlijke mest maar tevens naar de overige gebruiksnormen.

Uit de nadere administratieve controle zijn bij 14 derogatiebedrijven in totaal 29 overtredingen van de gebruiksnormen geconstateerd (6 bedrijven hebben 1 gebruiksnorm overtreden, 3 bedrijven hebben 2 gebruiksnormen overtreden, 3 bedrijven hebben 3 gebruiksnormen overtreden en 2 bedrijven hebben alle vier de gebruiksnormen overtreden. Zie ook tabel 1)

Status	Aantal gebruiksnormen overtreden	Aantal bedrijven	%
onderzoek afgesloten na informatie/zienswijze – geen sanctie	1	5	64,29
	2	2	
	4	2	
in behandeling	1	1	21,43
	2	1	
	3	1	
voornemen verdere administratieve controle	3	2	14,29
Totaal	29	14	100,00

Tabel 1: Status van onderzoek naar beboeting van overtredende bedrijven met aantal overtreden gebruiksnormen. (n=14)

3.2 Specifieke controles (5%-controle)

Opgave percelen en gewassen

Dienst Regelingen voert een administratieve controle uit op alle perceelsopgaven. De opgegeven oppervlakte wordt getoetst aan de maximale oppervlakte van ieder topografisch perceel in het GBCS (Geïntegreerd Beheers- en ControleSysteem, IACS in het Engels). Het GBCS is opgezet volgens de specificaties van de Europese Verordening 796/2004.

Een andere belangrijke controle betreft de dubbelclaims: twee of meer bedrijven geven op gebruiker te zijn van hetzelfde perceel. Alle dubbelclaims worden onderzocht, totdat ze zijn opgelost. De perceelsopgaven en de resultaten van de controles worden verwerkt in de Basisregistratie percelen (BRP) van Dienst Regelingen. Basisregistratie percelen is een landelijk systeem van het Ministerie van LNV voor de registratie van het feitelijk gebruik van percelen landbouwgrond en natuurterrein. De gegevens uit Basisregistratie percelen worden gebruikt voor meerdere regelingen van LNV. Zo worden ze gebruikt voor de uitvoering van het mestbeleid, maar ook voor de controle van (Europese) subsidieregelingen en voor de controle van deze regelingen door de Algemene Inspectiedienst.

Daarnaast vindt fysieke controle plaats op de opgave van percelen en gewassen. Dat gebeurt op ten minste 5% van de opgaven, voor 50-75% hiervan select door middel van teledetectie en voor 25-50% aselekt door middel van controles door de Algemene Inspectiedienst ter plaatse. Tot en met 2006 zijn de controles primair gericht op de opgaven in het kader van de GLB-inkomenstoeslagen.

Opgave aantallen dieren

De identificatie & registratie van runderen op derogatiebedrijven valt onder de verplichtingen van Europese Verordening 820/97. Dienst Regelingen en de Algemene Inspectiedienst voeren controles uit

op de gegevens die bedrijven in dit kader indienen. De resultaten over 2007 zijn nog niet verzameld en gerapporteerd. De resultaten over 2006 zijn wel gerapporteerd, conform Verordening 499/2004. In dat jaar werden 3.107 bedrijven met in totaal 346.650 dieren gecontroleerd (7,2% respectievelijk 9,4% van het totaal aantal bedrijven respectievelijk dieren). Op 2.059 bedrijven werden overtredingen vastgesteld die betrekking hadden op 19.776 dieren. Op al deze bedrijven leidde dit tot sancties, zoals verplaatsingsbeperkingen en boetes (zie tabel 2).

	Aantal betrokken dieren	Aantal betrokken bedrijven
1. Verplaatsingsbeperking voor afzonderlijke runderen	19.776	2.059
Afvoerverbod voor alle runderen op het bedrijf	18.893	290
2. Verplaatsingsbeperking (aan- en afvoer) voor alle runderen op het bedrijf	125.989	763
3. Vernietiging van dieren	143	46
Totaal	138.022	2.059

Tabel 2: Overeenkomstig Verordening (EG) nr. 494/98 van de Commissie opgelegde sancties

Opgave mestproductie

Dienst Regelingen berekent de mestproductie bij graasdieren op basis van aantallen dieren en forfaits per dier. De controle op de mestproductie betekent in dit geval dus een controle op het aantal dieren. Deze controle is hierboven beschreven.

3.3 Fysieke controles (3%-controle)

Op ten minste 3% van de derogatiebedrijven worden fysieke controles uitgevoerd betreffende de derogatievoorwaarden. Dit percentage komt overeen met circa 725 bedrijven⁵. De controles worden uitgevoerd door de Algemene Inspectiedienst.

De controles zijn in 2007 op twee manieren ingestoken.

1. Selectie op basis van overschrijding gebruiksnorm 2006: De unit Analyse & Selectie van de Algemene Inspectiedienst en Dienst Regelingen (hierna: A&S-unit) maakt selecties specifiek gericht op vermoedelijke overschrijding van de gebruiksnorm in 2006. Bij de controles door de Algemene Inspectiedienst worden bedrijven die in 2006 gebruik hebben gemaakt van derogatie tevens gecontroleerd op de derogatievoorwaarden van 2006. Bedrijven die zich aangemeld hebben voor derogatie in 2007 worden tijdens deze controles eveneens gecontroleerd op de naleving van de derogatievoorwaarden in 2007.
2. Selectie op basis van derogatievoorwaarden 2007: De A&S-unit maakt selecties specifiek gericht op bedrijven die zich voor 2007 hebben aangemeld voor de derogatie en die de gebruiksnormen 2006 waarschijnlijk niet overtreden. De AID controleert deze bedrijven alleen op de derogatievoorwaarden 2007.

Bij alle fysieke controles wordt ook gecontroleerd op bodemgebruik en omvang van de veestapel.

Van de uitgezette 816 controleadressen zijn er momenteel 735 afgesloten (90,0% van uitgezette controles; ruim 100% van benodigde controles). In deze rapportage worden de 735 in 2007 afgeronde controles nader uitgewerkt. Hiervan zijn 236 controles geselecteerd op mogelijke overschrijding van de

⁵ Er zijn in totaal 24.578 aanmeldingen binnengekomen bij Dienst Regeling. Van dit aantal voldeden 399 bedrijven bij de eerste controle niet aan de eis van minimaal 70% grasland (na controle van 18.709 derogatiebedrijven). Dit brengt het totaal op 24.179 controle-objecten. Een controlepercentage van 3% fysieke controles komt daarmee overeen met 725 bedrijven.

gebruiksnormen in 2006, waarbij eveneens de derogatievoorwaarden 2006 en 2007 zijn gecontroleerd, en 499 controles zijn geselecteerd op basis van derogatievoorwaarden 2007.

Bij bovengenoemde controles worden de bedrijven gecontroleerd op alle derogatievoorwaarden. Daarnaast kunnen overtredingen van derogatievoorwaarden naar boven komen als 'spin-off' van andere controles. De Algemene Inspectiedienst controleert bedrijven op naleving van het Besluit gebruik meststoffen (BGM). Als hierbij blijkt dat een bedrijf zich niet houdt aan de voorwaarden voor derogatie zal rapport worden opgemaakt voor het overtreden van de derogatievoorwaarden. Daarnaast kan bij controle op andere aspecten van de mestwetgeving blijken dat bepaalde derogatievoorwaarden niet zijn nageleefd. Ook dan maakt de Algemene Inspectiedienst rapport op.

De AID heeft in 2007 alleen selecte controles uitgevoerd. De hier weergegeven resultaten geven dus alleen een beeld van gerichte controles en geven *geen* beeld van de gemiddelde naleving onder derogatiebedrijven.

3.3.1 Selectie op basis van overschrijding gebruiksnorm 2006

Bedrijven die in 2007 gecontroleerd worden op de gebruiksnormen 2006 en meer dierlijke meststoffen gebruiken dan 170 kg N per ha worden tevens gecontroleerd op de voorwaarden voor derogatie met betrekking tot 2006. Deze derogatiecontrole 2006 houdt in dat het bedrijf

- een bemestingsplan moet overleggen van 2006
- voldaan moet hebben aan de 70% eis grasland
- voldoende grondmonsters moet hebben

Indien het bedrijf zich tevens heeft aangemeld voor derogatie 2007 dan worden de navolgende derogatievoorwaarden (fysiek) gecontroleerd voor het jaar 2007:

- 70% grasland eis (van 15 mei tot 15 september/datum controle)
- grond- en bodembemonstering
- bemestingsplan,
- telen van vanggewas na maïs op zand- en lössgrond (indien van toepassing)
- verbod op graslandvernietiging.

Bij deze controles wordt ook gecontroleerd op bodemgebruik, omvang van de veestapel alsmede de mestproductie. Indien er één of meerdere afwijkingen worden geconstateerd, wordt door de Algemene Inspectiedienst een rapportage opgesteld die wordt doorgezonden naar Dienst Regelingen.

Naar aanleiding van de fysieke controles is in 165 gevallen een AID-rapportage opgesteld die is doorgezonden naar Dienst Regelingen. Een rapportage wordt opgesteld indien er één of meerdere afwijking worden geconstateerd. De rapportages hebben veelal betrekking op één of meerdere van de volgende drie onderwerpen:

1. de grondbemonstering;
2. het opstellen van bemestingsplannen; en
3. de eis van 70% grasland.

Tijdens de fysieke controles worden naast de derogatievoorwaarden ook de administratieve verplichtingen, zoals deze volgen uit de Meststoffenwet, Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet, gecontroleerd. De administratieve verplichtingen worden over het geheel genomen goed nageleefd.

Van 36 (15% van de 236) bedrijven is een rapport ten behoeve van Dienst Regelingen opgesteld waarin wordt vastgesteld dat er niet werd voldaan aan de derogatievoorwaarden voor 2006 met betrekking tot

het bemestingsplan, 70% grasland eis of grondbemonstering. Op 9 van deze 36 bedrijven zijn meerdere overtredingen vastgesteld.

Grondmonsters 2006

De meeste overtredingen hadden betrekking op de grondbemonstering. Er dient per 5 hectare homogene landbouwgrond minimaal één bodemonster te worden genomen. In totaal werd op 31 bedrijven een afwijking vastgesteld met betrekking tot de grondbemonstering. Het merendeel van de afwijkingen betrof het feit dat een aantal monsters betrekking heeft op meer dan 5 hectare. Daarnaast was in enkele gevallen sprake van te late monsternamen, foutieve monsternamen en onvoldoende monsters.

Bemestingsplan 2006

Tijdens de fysieke controles bleek in 8 gevallen dat het bemestingsplan niet voldeed aan de gestelde eisen.

Minimaal 70% grasland 2006

In slechts 1 geval is vastgesteld dat het bedrijf niet voldeed aan de eis van minimaal 70% grasland.

Gebruiksnormen 2006

Van de 236 gecontroleerde bedrijven is bij 40 (17%) bedrijven een rapport opgemaakt in verband met overschrijding van de gebruiksnorm dierlijke mest. Op 10 bedrijven was eveneens sprake van een overschrijding van de fosfaatgebruiksnorm fosfaat en in 2 gevallen een overschrijding van de stikstofgebruiksnorm.

Opgemerkt dient hierbij te worden dat van de 36 bedrijven die niet aan de derogatievoorwaarden hadden voldaan er 26 waren die daardoor de gebruiksnorm dierlijke mest hebben overtreden. Deze bedrijven waren uitgegaan van een norm van 250 kg N, maar doordat zij niet aan de voorwaarden voor derogatie voldeden, zijn deze bedrijven afgerekend op de norm van 170 kg N per hectare. Het grootste deel van de (40) overschrijdingen van de gebruiksnorm dierlijke mest is dus veroorzaakt door het vervallen van de derogatie.

Derogatie 2007

Van de 236 gecombineerde controles is van 30 (13%) van de bedrijven een rapport ten behoeve van Dienst Regelingen opgesteld waarin is vastgesteld dat ze niet voldeden aan de derogatievoorwaarden voor 2007. Bij 22 bedrijven is ook een afwijking vastgesteld over 2006. Op 9 bedrijven is meer dan 1 afwijking vastgesteld.

Grondmonsters 2007

Ook wat betreft 2007 hadden de meeste overtredingen betrekking op de grondbemonstering. In totaal is op 29 bedrijven een afwijking vastgesteld met betrekking tot de grondbemonstering. Het merendeel van de afwijkingen betrof het feit dat een aantal monsters betrekking heeft op meer dan 5 hectare. Daarnaast is in enkele gevallen sprake van te late monsternamen, foutieve monsternamen en onvoldoende monsters.

Bemestingsplan 2007

Tijdens de fysieke controles bleek in een aantal gevallen dat het bemestingsplan niet voldeed aan de gestelde eisen of onvolledig was. Als het bemestingsplan 2007 op beperkte onderdelen niet voldeed aan de eisen, kregen bedrijven circa twee weken de gelegenheid het plan aan te passen. Uiteindelijk voldeden 7 bedrijven niet aan deze verplichting, waarbij in 6 gevallen ook sprake was van een afwijking bij de grondmonsters.

Minimaal 70% grasland 2007

In slechts 1 geval is vastgesteld dat het bedrijf niet voldeed aan de eis van minimaal 70% grasland.

3.3.2. Selectie op basis van derogatievoorwaarden 2007

Op basis van de selecties van de A&S-unit zijn er in 2007 bedrijven geselecteerd ten behoeve van een inspectie ter plaatse op de derogatievoorwaarden 2007. Het gaat hierbij dan om bedrijven die gelet op de analyseresultaten de gebruiksnormen in het afgelopen kalenderjaar vermoedelijk niet hebben overschreden.

Tijdens deze controle wordt gecontroleerd op:

- 70% grasland eis (van 15 mei tot 15 september/datum controle);
- grond- en bodembemonstering;
- bemestingsplan;
- telen van vanggewas na maïs op zand- en lössgrond (indien van toepassing);
- verbod op graslandvernietiging;

Bij deze controles wordt ook gecontroleerd op bodemgebruik en omvang van de veestapel.

Naar aanleiding van deze fysieke controles is in 67 van de 499 gevallen (13%) een rapportage door de Algemene Inspectiedienst opgesteld die is doorgezonden naar Dienst Regelingen. Een rapportage wordt opgesteld indien er één of meerdere afwijkingen worden geconstateerd. De rapportages hebben veelal betrekking op één of meerdere van de volgende drie onderwerpen:

- de grondbemonstering;
- het opstellen van bemestingsplannen; en
- de eis van 70% grasland en vanggewas.

Tijdens de fysieke controles worden naast de derogatievoorwaarden ook de administratieve verplichtingen, zoals deze volgen uit de Meststoffenwet, Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet, gecontroleerd. De administratieve verplichtingen worden over het geheel genomen goed nageleefd.

Hieronder volgt een beknopte uitwerking per onderwerp van de bevindingen tijdens de fysieke controles.

Grondmonsters 2007

Bij 57 bedrijven had het rapport betrekking op het feit dat er afwijkingen zijn geconstateerd met betrekking tot de grondbemonstering. Het merendeel van de afwijkingen betrof het feit dat een aantal monsters betrekking heeft op meer dan 5 hectare. Daarnaast is in enkele gevallen sprake van te late monsternamen, foutieve monsternamen en onvoldoende monsters.

Bemestingsplan 2007

Tijdens de fysieke controles bleek dat in een aantal gevallen het bemestingsplan niet geheel aan de voorwaarden voldeed. Uiteindelijk waren er slechts 2 gevallen waarbij het bemestingsplan niet voldeed aan de gestelde eisen of onvolledig was.

Minimaal 70% grasland 2007, en vanggewas na maïs

Bij 3 fysieke controles is vastgesteld dat de betreffende landbouwer niet voldeed aan de eis van minimaal 70% grasland. Daarnaast is in 2 gevallen vastgesteld dat er geen vanggewas werd geteeld op zandgrond na de teelt van maïs.

Grondmonsters

Er dient minimaal per 5 hectare homogene landbouwgrond één bodemonster te worden genomen. In totaal 107 rapporten (69 % van het totaal aantal rapporten) hebben exclusief betrekking op het feit dat er afwijkingen zijn geconstateerd met betrekking tot de grondbemonstering. Het merendeel van de rapporten heeft betrekking op het feit dat er op basis van de bij Dienst Regelingen geregistreerde perceelsgegevens onvoldoende grondmonsters zijn genomen voor het opstellen van het bemestingsplan. Nadere analyse van de in die gevallen in gebruik zijnde landbouwgrond moet uitwijzen of er daadwerkelijk sprake is van overtreding van de voorwaarde. Daarnaast is in enkele gevallen sprake van te late monsternamen, foutieve monsternamen en onvolledige monsters.

Bemestingsplan

Tijdens de fysieke controles bleek in een aantal gevallen dat het bemestingsplan niet voldeed aan de gestelde eisen of onvolledig was. Bij een onvolledig bemestingsplan hebben de bedrijven twee weken de tijd gekregen om deze aan te passen. In totaal 28 rapporten (18% van het totaal) hebben exclusief betrekking op het niet dan wel onvolledig hebben van een bemestingsplan. Het merendeel van deze betreffende landbouwers (24) gaf bij de controle aan dat ze, ondanks hun aanmelding, geen gebruik zouden maken van de derogatie en daarmee dus maximaal 170 stikstof per hectare uit dierlijke mest gingen gebruiken.

Minimaal 70% grasland

Bij 16 fysieke controles werd vastgesteld dat de betreffende landbouwer niet voldeed aan de eis van minimaal 70% grasland. Veelal was dit ook in combinatie met andere bevindingen. In slechts 4 gevallen was de enige bevinding dat een landbouwer minder dan 70% grasland had. Een aantal bedrijven, en dan met name kleine bedrijven die geen melkvee hadden, zagen af van de derogatie.

4. Kengetallen

Bemestingsgegevens derogatiebedrijven

Conform artikel 44, lid 1, van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet dienen landbouwbedrijven jaarlijks uiterlijk vóór 1 februari gegevens over het voorafgaande jaar aan Dienst Regeling te overleggen die betrekking hebben op ondermeer de bemesting op het bedrijf. Gezien de omvang van deze jaarlijkse gegevensverstrekking kost het Dienst Regeling een aantal maanden om deze gegevens in de registers op te nemen. De ervaring leert daarnaast dat een deel van de verstrekte gegevens onjuist dan wel onvolledig is. Dit kan veelal pas na contact met het betreffende landbouwbedrijf hersteld worden. De bemestingsgegevens van derogatiebedrijven over 2007 zijn om die reden nog niet beschikbaar. Nederland zal daarover rapporteren in maart 2009.

Voor de berekening van de bemestingsgegevens van derogatiebedrijven over 2006 is gebruik gemaakt van een aantal gegevens:

- grondgegevens (de grootste waarde van de landbouwtelling of van de grondregistratie)
- alle diersoorten (runderen (excretie melkvee berekend met ureumgehalte 26 en 7.500 kg melk), pluimvee, varkens, konijnen, nertsen, vossen), behalve schapen en geiten
- voer (alleen meegenomen als er staldieren zijn)
- begin- en eindvoorraad van alle mestsoorten, voor zover bekend
- aan- en afvoer van alle mestsoorten, voor zover bekend

Mestsoort	Gebruik in kg/ha
Fosfaat uit dierlijke mest	75,77
Stikstof uit dierlijke mest	213,67
Fosfaat uit kunstmest	8,90
Stikstof uit kunstmest	114,20
Fosfaat uit overige meststoffen	7,99
Stikstof uit overige meststoffen	10,87

Tabel 3: Gemiddeld gebruik stikstof en fosfaat op derogatiebedrijven.

Trends in omvang veestapel

Tabel 4 geeft de omvang van de veestapel op landbouwbedrijven in Nederland weer, voor de jaren 2002, 2004, 2006 en 2007 (voorlopig). De getallen zijn gebaseerd op de landbouwtelling en geproduceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Diergroep	2002	2004	2006	2007*	toe-/afname 2002-2007
Melk- en fokvee	2.753.522	2.635.907	2.544.783	2.543.117	-7,6
w.v. melk- en kalfkoeien	1.485.531	1.470.589	1.419.716	1.413.166	-4,9
w.v. jongvee	1.253.859	1.155.958	1.116.867	1.119.923	-10,7
Schape	1.185.916	1.235.865	1.376.444	1.369.343	15,5
Geiten	254.891	282.239	309.614	324.014	27,1
Overige graasdieren	513.006	494.402	492.525	503.347	-1,9
w.v. vlees- en weidevee	391.539	365.822	364.785	369.823	-5,5
w.v. paarden en pony's	121.467	128.580	127.740	133.524	9,9
Varkens	11.647.677	11.152.500	11.355.967	11.662.654	0,1
w.v. vleesvarkens	5.591.044	5.382.515	5.475.689	5.558.828	-0,6
Pluimvee	103.650.604	88.014.872	94.335.094	95.713.230	-7,7
w.v. kippen	101.051.852	85.816.117	91.782.259	92.762.740	-8,2
w.v. slachteenden	852.420	722.704	1.043.349	1.134.146	33,1
w.v. kalkoenen	1.450.590	1.238.450	1.139.840	1.232.440	-15,0
w.v. overig pluimvee	295.742	237.601	369.646	583.904	97,4
Vleeskalveren	713.333	765.063	843.725	859.872	20,5
Overige staldieren	994.635	984.201	1.027.953	1.207.014	21,4
w.v. konijnen	370.872	346.719	323.507	387.101	4,4
w.v. edelpelsdieren	623.763	637.482	704.446	819.913	31,4
Totaal gehouden dieren	235.202.263	203.067.586	216.153.949	219.698.099	-6,6

Tabel 4: Trends in omvang van de veestapel 2002, 2004, 2006 en 2007 (Bron CBS). * voorlopige cijfers.

De tabel laat zien dat de melkveestapel geleidelijk is afgenomen. Het aantal melkkoeien is gedaald door de melkquotering in combinatie met een stijgende melkproductie per koe. Het aantal stuks jongvee is nog iets sterker gedaald, doordat ook de jongveebezetting (als percentage van het aantal melkkoeien) iets is afgenomen.

Het aantal varkens is stabiel. De pluimveestapel is in 2003, als gevolg van de vogelpest, sterk gekrompen en in de jaren daarna weer gegroeid. De pluimveestapel zat in 2007 nog wel bijna 8% onder het niveau van voor de uitbraak van de vogelpest.

Het aantal schape, geiten, vleeskalveren en nertsen is gestegen. Het aantal overige graasdieren (vleesvee, paarden en pony's) is stabiel.

Excretiefactoren varkens en pluimvee

De excretiefactoren voor 2007 zijn nog niet bekend. Tabel 5 geeft de factoren voor 2006. Deze zijn berekend door de Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM)⁶.

⁶ De Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM) is een structureel samenwerkingsverband bestaande uit vertegenwoordigers van het Ministerie van LNV, het Milieu en Natuurplanbureau (MNP), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Praktijkonderzoek Veehouderij en het Landbouweconomisch Instituut (LEI). De WUM berekent elk jaar de mineralenexcretie per gemiddeld aanwezig dier. Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, aangevuld met gegevens uit het Bedrijven Informatienet (BIN), worden door het CBS de landelijk gemiddelde en regionaal gemiddelde mestsamenstelling en mineralenproductie berekend. Dit is een jaarlijks terugkerende bezigheid. De resultaten van de berekeningen worden besproken en geaccordeerd in de werkgroep WUM.

Diercategorie	Mestproductie		Mineralenuitscheiding	
	Drijfmest	Vaste mest	Stikstof	Fosfaat
	kg/dier/jaar	kg/dier/jaar	kg N/dier/jaar	kg P2O5/dier/jaar
Varkens				
• vleesvarkens, 20 tot 50 kg en 50 kg en meer	1200		12,3	4,8
• opfokzeugen en -beren	1300		14,3	6,4
• gedeekte zeugen, zeugen bij de biggen en overige fokzeugen**	5100		31,0	14,8
• opfokberen, 50 kg en meer	1300		14,3	6,4
• dekrijpe beren	3200		23,8	11,7
Kippen				
• vleeskuikens		10,9	0,53	0,18
• ouderdieren van vleesrassen, jonger dan 18 weken		8,2	0,33	0,20
• ouderdieren van vleesrassen, 18 weken en ouder		20,6	1,09	0,57
• leghennen, jonger dan 18 weken:				
= dunne mest	22,5		0,33	0,17
= vaste mest		7,6	0,33	0,17
• leghennen, 18 weken en ouder:				
= dunne mest	53,4		0,73	0,39
= vaste mest		18,9	0,73	0,39

Tabel 5: Mestproductie en mineralenuitscheidingsfactoren van varkens en pluimvee (definitieve cijfers over 2006)

Trends in nationale mestproductie

In overweging 12 van de derogatiebeschikking staat het volgende over de nationale productie van stikstof en fosfaat:

“Teneinde te vermijden dat door de toepassing van de gevraagde derogatie intensivering optreedt, dienen de bevoegde instanties ervoor te zorgen, dat de mestproductie, zowel wat stikstof als fosfaat betreft, het niveau van het jaar 2002 niet overschrijdt, overeenkomstig het door Nederland uit te voeren actieprogramma”.

Tabel 6 bevat de cijfers over de nationale mestproductie. Achtereenvolgens in termen van kilogrammen mest, stikstof en fosfaat. Het betreft de uitscheiding onder de staart. Er is dus niet gecorrigeerd voor stikstofverliezen die plaatsvinden in de stal en in de opslag.

Mestproductie (miljoen kg)	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
Melk- en fokvee	47990	47079	48119	47070	46470	46212
Schape en geiten	1556	1583	1644	1731	1737	1744
Overige graasdieren ¹	5067	4843	4836	5025	4756	4808
Varkens	12272	11719	11724	11852	11787	12009
Pluimvee	1863	1155	1341	1484	1471	1500
Vleeskalveren	2725	2818	2670	2895	2975	3103
Overige staldieren	84	82	85	91	88	103
Totaal Nederland	71558	69277	70419	70147	69284	69479

Stikstofproductie (miljoen kg)	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
Melk- en fokvee	265,7	267,9	258,3	253,3	245,2	244,0
Schape en geiten	16,2	16,5	12,0	12,6	12,3	12,5
Overige graasdieren ¹	33,1	31,7	30,3	31,3	29,2	29,6
Varkens	99,8	96,8	94,7	98,3	100,9	102,7
Pluimvee	61,3	43,9	52,7	57,9	57,4	58,5
Vleeskalveren	11,5	12,2	11,2	12,0	12,9	13,8
Overige staldieren	2,3	2,2	2,2	2,3	2,2	2,5
Totaal Nederland	489,9	471,2	461,4	467,6	460,1	463,6

Fosfaatproductie (miljoen kg)	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
Melk- en fokvee	82,0	83,5	79,1	78,9	75,9	75,4
Schape en geiten	4,7	4,6	4,0	4,3	4,3	4,4
Overige graasdieren ¹	10,3	10,4	10,1	10,6	9,9	10,0
Varkens	40,8	39,7	39,0	40,8	42,2	43,0
Pluimvee	30,7	20,6	24,0	26,9	26,2	26,6
Vleeskalveren	4,5	4,7	4,3	4,5	5,2	5,4
Overige staldieren	1,4	1,3	1,4	1,4	1,2	1,4
Totaal Nederland	174,5	164,7	162,0	167,4	164,8	166,3

Tabel 5: Nationale mestproductie in miljoenen kilogram mest, stikstof en fosfaat. * voorlopige cijfers (Bron CBS). ¹ Voor alle jaren inclusief paarden en pony's.

De tabel weerspiegelt vooral de ontwikkelingen in de veestapel. De uitscheiding per dier is tamelijk stabiel. Alleen bij de graasdieren varieert de uitscheiding per dier wat van jaar tot jaar, doordat het weer de mineraleninhoud van het rantsoen beïnvloedt.

In 2003 is de mestproductie flink afgenomen ten opzichte van 2002. Dit voornamelijk als gevolg van de vogelpest. In de jaren daarna is de mestproductie ruwweg stabiel gebleven doordat de pluimveestapel weer is toegenomen en de melkveestapel juist is afgenomen. Bij stikstof overheerst het effect van de melkveestapel, zodat de nationale stikstofuitscheiding ook na 2003 nog wat is afgenomen.

In tabel 6 is de wijziging van de mestproductie in kilogrammen mest, stikstof en fosfaat weergegeven in relatie tot het referentiejaar 2002.

	wijziging ten opzichte van 2002 (in procenten)				
	2003	2004	2005	2006	2007*
Mestproductie	-3,2	-1,6	-2,0	-3,2	-2,9
Stikstofuitscheiding	-3,8	-5,8	-4,6	-6,1	-5,4
Fosfaatuitscheiding	-5,6	-7,2	-4,1	-5,6	-4,7

Tabel 6: wijziging van de mestproductie in de jaren 2003-2007 in relatie tot het referentiejaar 2002. * voorlopige cijfers (Bron CBS).